

Kuulemistilaisuus 10.2.2026

Lausunto sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta (HE 131/2025 vp)

Lyhyesti

PAM ehdottaa, että alkoholia kuljettavien henkilöiden tulisi aina olla työsuhteessa. Se varmistaisi toimivan valvonnan, sosiaalisen ja taloudellisen suojan sekä alkoholi-, verotus- ja työlainsäädännön velvoitteiden toteutumista.

Esitys on Alkon aseman ja alkoholimonopoliin perustuvan suomalaisen alkoholipolitiikan kannalta ongelmallinen, ja sellaisenaan toteutuessaan se nakertaisi alkoholimonopolin legitimitettä merkittävästi. Esitys on ristiriidassa hallitusohjelman kanssa.

PAM katsoo, että esitykseen olisi lisättävä etämyynnin kieltä yli 8,0/5,5 tilavuusprosenttisille alkoholijuomille. Euroopan unionin tuomioistuin on useaan otteeseen katsonut, että rajoitukset alkoholiin liittyvään liiketoimintaan voidaan sallia, jos ne perustellaan SEUT 36 artiklan mukaisesti kansanterveyden tai yleisen järjestyksen suojelulla.

Esitys heikentää mahdollisuuksia alkoholivalvontaan, etenkin kun esityksestä on poistettu vaatimus ostajan iän todennettavasta tarkastamisesta sekä vaatimus sähköisestä tunnustautumisesta etäoston yhteydessä.

Talousvaliokunnan esitys Alkon aukioloaikojen pidentämiseksi ei ole toimiva ratkaisu.

Alkoholia kuljettavien työturvallisuus

Esityksen vaikutusarvioinneissa on ansiokkaasti esitelty lakimuutosten negatiivisia vaikutuksia alkoholia toimittavien työturvallisuuteen. Kotiinkuljetuksen yhteydessä alkoholin luovuttamistilanne asiakkaalle aiheuttaa työntekijälle selkeän työturvallisuusriskin. Alkoholin luovuttaminen kotiovella ei ole verrattavissa sen myyntiin kaupan tai ravintolan tiloissa. Paikalla ei ole työtovereita tai vartijoita. Alkoholia luovuttava työntekijä on täysin potentiaalisesti arvaamattoman tilanteen armoilla.

Jos vastassa on aggressiivisesti käyttäytyviä, päihtyneitä henkilöitä, ei yksin olevalla työntekijällä tosiasiallisesti aina ole mahdollisuutta olla luovuttamatta tuotteita. Työntekijän asettaminen tällä tavoin selkeän väkivallan uhan alle on kohtuutonta. Se, että työntekijän tulisi käydä alkoholijuoman toimituskoulutus (alkoholijuoman toimituspassi), ei muuta tilannetta turvallisemmaksi.

Hallituksen esityksen mukaan toimituslupa voitaisiin myöntää myös alustayhtiölle, joka teettäisi varsinaiset toimitukset toimeksiantosuhteisilla läheteillä. Alustojen välityksellä työskentelee viikoittain yli 10 000 lähettiä. He eivät väitetysti ole työsuhteessa alustayhtiöön, vaan toimivat toimeksiantosuhteessa joko toiminimiyrittäjinä tai yksityishenkilöinä, jotka laskuttavat työn suorittamisesta laskutuspalvelun kautta. Alustayhtiöllä ei ole työnantajavelvoitteita lähettejä kohtaan, kuten velvollisuutta huolehtia työn terveellisestä ja turvallisesta suorittamisesta.

Käytännössä alkoholin luovutus siirtyisi siis valvontakameroiden, vartijoiden ja turvallisen työympäristön suojista yksinäisten, heikossa työmarkkina-asemassa ja vailla lakisääteistä työsuojelua olevien lähettien keikkatyöksi.

Merkittävien työturvallisuusriskien vuoksi PAM ehdottaa, että alkoholia kuljettavien henkilöiden tulisi aina olla työsuhteessa. Jos työntekijä olisi aina työsuhteessa toimitusluvan haltijaan, olisi hänellä työnantajan ja työterveyshuollon koulutus ja tuki mukanaan. Myös asiakas tietäisi, että alkoholin toimittavalla työntekijällä on taustallaan suuremman toimijan tuki. Tämä tekisi alkoholin kotiinkuljetuksesta ja asiakkaalle luovuttamisesta turvallisemman tilanteen.

Koska KHO on tuoreessa päätöksessään (KHO:2025:41) todennut ruokapalvelulähettien olevan yrittäjien sijaan työntekijöitä, vaatimus työsuhteesta alkoholin toimittamisessa on entistäkin perustellumpi.

Etämyynnin salliminen ja Alkon asema

Esityksen myötä ulkomaisilla toimijoilla olisi oikeus myydä myös vahvoja alkoholijuomia suoraan kuluttajille, mikä on tähän asti varattu ainoastaan Alkon tehtäväksi. Laki olisi Alkon aseman ja alkoholimonopoliin perustuvan suomalaisen alkoholipolitiikan kannalta ongelmallinen, ja sellaisenaan toteutuessaan se nakertaisi alkoholimonopolin legitimiteettiä merkittävästi.

Lisäksi etämyynnin salliminen on ristiriidassa hallitusohjelman sekä alkoholilain 1 §:n tavoitteiden kanssa.

PAM katsoo, että esitykseen olisi lisättävä etämyynnin kieltö yli 8,0/5,5 tilavuusprosenttisille alkoholijuomille. Hallituksen esityksessä perustellaan, että tämä vaihtoehto ei takaisi EU:n perussopimukseen perustuvaa tavaroiden vapaata liikkuvuutta yhtä hyvin, kuin vaihtoehto, johon valmistelussa lopulta päädyttiin. Toisaalta aiempi oikeuskäytäntö osoittaa, että EU:ssa voidaan rajoittaa alkoholikauppaa esimerkiksi kansanterveyteen liittyvillä perusteilla. Euroopan unionin tuomioistuin on useaan otteeseen katsonut, että rajoitukset alkoholiin liittyvän liiketoiminnan voidaan sallia, jos ne perustellaan SEUT 36 artiklan mukaisesti kansanterveyden tai yleisen järjestyksen suojelulla.

Oman haasteensa tilanteeseen tuo se, että Alko ja kotimaiset yritykset joutuisivat kilpailemaan ulkomaisten yritysten kanssa tilanteessa, jossa ulkomaiset yritykset todennäköisesti pyrkisivät häivyttämään verovelvollisuuttaan, kuten esityksen vaikutusarvioissa ansiokkaasti esitetään. Riski tälle on suuri, etenkin kun esityksessä todetaan, että *"Etämyynnin kattava valvonta on haastavaa ja edellyttäisi merkittävästi resursseja, joten verovelvollisuuden kiertoon puuttuminen voisi olla haastava"*. Tähän ongelmaan ei esitetä riittäviä ratkaisuja tai valvonnan lisäresursseja. Etämyynnin salliminen tässä muodossaan synnyttäisikin merkittävän mahdollisuuden kiertää kotimaisia vähittäismyyntirajoituksia ja Alkon monopolia. Esitys luo myös kannusteen siirtää suomalainen yritys toiseen EU-maahan, jotta vähittäismyyntirajan ylittävien juomien myynti kotimaan kuluttajalle mahdollistuu.

Alkoholivalvonta

Hallituksen esitys heikentää mahdollisuuksia alkoholivalvontaan. Esimerkiksi Valvira on omassa lausunnossaan todennut: *"Esitysluonnos mahdollistaisi alkoholijuomien luovuttamisen lähes missä vain, kuten kotiovilla, kaduilla, puistoissa, toreilla ja uimarannoilla. Tämä heikentäisi huomattavasti sekä viranomaisen valvontamahdollisuuksia että elinkeinonharjoittajien*

mahdollisuuksia valvoa alkoholilaissa säädettyjen luovutuskieltojen noudattamista”.

PAM on samaa mieltä. Hallitus on asettanut lupia myöntäville ja valvontaa tekeville viranomaisille tiukat menokehykset, jotka heikentävät viranomaistyön laatua. Valvonnan ja sääntelyn heikkous asettavat suuren riskin alkoholimarkkinoiden kilpailuasetelman neutraliteetille. Alkoholin myyntiä valvotaan tiukasti sekä kaupoissa että ravintoloissa, mutta samaa ei voi tämän esityksen perusteella sanoa alkoholin kotiinkuljetuksesta.

Nykyinen vähittäismyyntiin valvonta perustuu pitkälti yllättäen tehtäviin tarkastuksiin, joissa viranomaiset seuraavat myyntitilanteita ja varmistavat, ettei alkoholia luovuteta lainvastaisesti esimerkiksi alaikäisille tai päihtyneille. Toimitusmyynnissä tällainen valvonta ei onnistuisi, koska viranomaiset eivät tietäisi etukäteen, missä ja milloin alkoholia luovutetaan asiakkaalle, eikä vastaavia pistotarkastuksia voitaisi toteuttaa.

PAM on huolissaan siitä, että esityksestä on lausuntopalautteen perusteella poistettu vaade vastaanottajan iän todennettavasta tarkistamisesta. Poistettu vaatimus vaikeuttaisi alaikäisten ostoyrityksiä ja ehkäisisi alkoholin luovuttamista alaikäisille. Henkilöllisyyden tarkistaminen muuttaisi myös luovutustilannetta lähetin näkökulmasta turvallisemmaksi ja antaa tälle selkeämpää juridista selkänöjää, jos esimerkiksi kohteen iän arvioiminen on epäselvää.

Lisäksi alkoholivalvonnan mahdollisuuksia heikentää myös se, että aiemmassa luonnoksessa (HE 173/2024 vp) mukana ollut vaade vahvasta sähköisestä tunnustautumisesta etäoston yhteydessä ei enää ole osa esitystä. Vaatimus vaikeuttaisi alaikäisten alkoholijuomien ostoyrityksiä ja olisi oivallinen työkalu ikärajaavalvonnassa.

Mikäli alkoholin kotiinkuljetus sallitaan myös alustayhtiöiden toimeksiantosuhteisille läheteille, alkoholivalvonta hankaloituu entisestään. Alustayhtiöllä ei ole työnjohto-oikeutta läheteihin, kuten oikeutta kieltää heitä käyttämästä sijaisia. Käytännössä alkoholitoimituksia voisi siis hoitaa toimeksiantosuhteessa alustayhtiöön olevan lähetin palkkaama työntekijä tai alihankkija, joista alustayhtiöllä toimitusluvan haltijana ei olisi automaattisesti velvollisuutta hankkia eikä oikeutta saada tietoa. Tämä heikentäisi entisestään sekä alustayhtiön että viranomaisen mahdollisuuksia valvoa toimituksia.

Ruokälähettilien tilien vuokraaminen ja sijaisten käyttäminen on erittäin yleistä. Usein yksi tili toimii usean eri henkilön työvälineenä, ja sijaistyö tapahtuu olosuhteissa, jota ei valvo kukaan. Alustayhtiö sallii sijaisten käytön, mutta eivät tiedä sijaisten taustoja tai ehtoja, mikä asettaa koko kuljetusketjun sääntelyn ulkopuolelle.

Alkoholin kotiinkuljetus korostaa sijaisten käytön ongelmia. Ei ole mekanismeja varmistaa, että sijaisella on voimassa oleva toimituslupa, riittävä koulutus alaikäisten/päihtyneiden kohtaamiseen ja tieto raportointivelvoitteista. Sijaisten käyttö johtaa siihen, että valvonta ei kohdistu lain edellyttämiin henkilöihin.

Koska itse tilin haltija saa tilauksista suoritettavan korvauksen ja tilittää vain osan sijaisille, johtaa se siihen, että sijaisille maksetaan usein hyvin matalia palkkioita, usein myös käteisellä. Tilien vuokraukseen ja sijaisten käyttöön liittyy laajempia harmaan talouden riskejä: epäselvät sopimukset, ulkopuoliset työnsuorittajat ja verovalvonnan vaikeutuminen. Sijaismalli jättää työnteon näkymättömäksi ja vaikeuttaa viranomaisien mahdollisuuksia puuttua palkkaukseen ja hyväksikäyttöön.

Lähetin omia kannusteita huolehtia valvonnasta heikentää se, että negatiivinen asiakaspalaute voi heikentää hänen mahdollisuuksiaan saada toimeksiantoja jatkossa. Uhka- ja vaaratilanteiden selvittäminen tai kieltäytyminen luovuttamasta alkoholia hidastavat toimituksia, mikä vähentää suoraan lähetin ansiota.

Alkon aukioloajat

Talousvaliokunta toteaa lausunnossaan (TaVL 43/2025 vp), että etämyynnin ja kotiinkuljetuksen myötä Alkon toimintaedellytykset heikkenisivät ja esittää siksi, että Alkon aukioloaikoja tulee laajentaa. PAM ei näe tätä alkoholipoliittisesti järkevänä.

Alkoholimyynnin vapauttaminen päivittäistavarakauppoihin on jo nyt heikentänyt Alkon liiketoimintamahdollisuuksia ja myymälöitä on jouduttu sulkemaan sekä supistamaan aukioloaikoja. Talousvaliokunnan ehdotus Alkon aukioloaikojen laajentamisesta tuskin muuttaisi tilannetta, sillä kokonaisyhteistyö ei alkoholimyynnin vapauttamisen myötä todennäköisesti kasva kuin korkeintaan rajoitetusti tietyillä alueilla.

Myymälöiden supistaminen on vähentänyt henkilöstömäärän tarvetta, jota ei voida korjata laajennetuilla aukioloajoilla. Sen sijaan sunnuntaityö ja arkipyhät lisäävät työnantajan kustannuksia tilanteessa, jossa myyntikatteen kasvaminen on epävarmaa.

Ennen kaikkea aukiolojen laajentaminen on selvässä ristiriidassa sekä alkoholilain 1 §:n että 23 §:n kanssa ja aiheuttaa jälleen uuden riskin Alkon monopoliasemalle. Alkon monopoliasema perustuu alkoholihaittojen torjuntaan, jossa olennaisena toimenä on alkoholin saatavuuden rajoittaminen. Aukioloaikojen laajennus lisäisi alkoholin saatavuutta ja sitä kautta alkoholihaittoja.

PAM kiinnittää huomion siihen ristiriitaan, että hallitus heikentäisi ensin omilla toimillaan Alkon asemaa ja yrittäisi sitten paikkailla virhettä pidentämällä aukioloaikoja, joiden teho on vähintäänkin kyseenalainen tai jopa ristiriitainen alkoholipolitiikan tavoitteisiin nähden. Kaupan päälle Alkon työntekijöiden asema heikkenee ja Alkon houkuttelevuus työnantajana kärsii kovan kolauksen.

Vaikutukset terveyteen ja hyvinvointiin

Tutkimustieto puoltaa vahvasti sitä, että alkoholin saatavuuden helpottaminen ja kotiinkuljetus lisäävät alkoholinkulutusta ja sen terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä haittavaikutuksia. Tämä todetaan myös hallituksen esityksessä. Lisäksi alkoholin kotiinkuljetusta hyödyntävät todennäköisesti eniten alkoholin riskikuluttajat.

Olemme jälleen tilanteessa, jossa hallitus lisää poliittisella päätöksellä hyvinvointialueiden kustannuksia samalla, kun se leikkaa niiden rahoituspohjaa. Tilanne on sekä julkisen talouden että kansanterveyden näkökulmasta epätoivottava.

Alkoholin saatavuuden kasvu, kulutuksen siirtyminen kotioloihin sekä pidempi yhtäjaksoinen juominen lisäävät todennäköisesti perhe- ja lähisuhdeväkivallan määrää.

Lähisuhdeväkivallasta suuri osa tapahtuu, kun väkivallan tekijä, uhri tai molemmat ovat käyttäneet alkoholia. Lisäksi esityksessä on laajasti kuvattu alkoholin lisääntyvän käytön haittavaikutuksia lapsille ja nuorille, mutta toimenpiteitä näiden vaikutusten ehkäisemiseksi ei ole.

Esitys asettaa myös alkoholin kuljettajan tai lähetin haastavaan asemaan, jos hän esimerkiksi näkee alkoholin luovutustilanteessa alaikäiseltä vaikuttavia henkilöitä. Nyt hallituksen esityksessä jää epäselväksi, onko lähetillä velvollisuus raportoida alaikäisestä ja kenelle raportointi tehtäisiin. Sama pätee myös mahdollisten huoli- tai lastensuojeluilmoitusten tekoon.

Palvelualojen ammattiliitto PAM
sopimuspäällikkö
Juha Ojala
puh. 0505841488
juha.ojala@pam.fi